

บทวิพากษ์หนังสือ: เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา
ฉบับแปลภาษาอังกฤษ
Book Review: Buddhist Festivals and Traditions
English Translation

พระมหากันตพัฒน์ สุมะโธ

Phramaha Kantabadh Sumedho

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ประเทศไทย

Academic Affairs Division, Office of the Rector, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,Thailand

Kantabadh.aom@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทวิพากษ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของตำรา *Buddhist Festivals and Traditions* ฉบับแปลภาษาอังกฤษซึ่งพัฒนาจากตำราไทยรายวิชา “เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา” รหัสวิชา ๐๐๐๒๓๘ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยพิจารณาทั้งความครบถ้วนของสาระทางพระพุทธศาสนาโครงสร้างการเรียนรู้ความถูกต้องและความสม่ำเสมอของภาษาอังกฤษระบบการถ่ายศัพท์บาลีไทยการอ้างอิงพระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการตลอดจนศักยภาพในการใช้เป็นตำราสำหรับนิสิตชาวต่างประเทศและผู้อ่านทั่วไปวิธีการศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์โดยอ่านเปรียบเทียบต้นฉบับภาษาอังกฤษทั้ง ๑๐ บทกับข้อมูลบรรณานุกรมและส่วนหน้าของฉบับภาษาไทยพร้อมประเมินตามเกณฑ์ ๕ ด้าน ได้แก่ ความชัดเจนของจุดมุ่งหมาย ความเป็นเอกภาพของโครงสร้าง ความถูกต้องทางวิชาการคุณภาพการแปล และประโยชน์ในการนำไปใช้ผลการวิเคราะห์พบว่า ตำราเล่มนี้มีคุณภาพการเด่นสามประการ ประการแรก เป็นการจัดระบบองค์ความรู้เรื่องเทศกาล ประเพณี และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่กรอบแนวคิดพื้นฐาน บริบทสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล พัฒนาการในประเทศไทย อิทธิพลต่อสังคม ความหลากหลายระดับภูมิภาค คุณค่าทางจริยธรรม พระราชพิธีและรัฐพิธี จนถึงทักษะปฏิบัติของศาสนพิธีกร ประการที่สองการเพิ่มบทนำ ภาพรวมเป็น บทที่ ๑ ช่วยให้ผู้อ่านต่างวัฒนธรรมมองเห็นความสัมพันธ์ของทั้งเล่มก่อนเข้าสู่รายละเอียดประการที่สาม เนื้อหามีคุณค่าเชิงประยุกต์สูง โดยเชื่อมหลักธรรมกับชีวิต ชุมชน วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติศาสนพิธีจริงจึงเหมาะสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนและเผยแพร่ความรู้พระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติอย่างไรก็ตาม บทวิพากษ์พบข้อควรปรับปรุงสำคัญ ได้แก่ ความไม่สม่ำเสมอระหว่างคำว่า *festival*, *tradition*, *ritual*, และ *ceremony*; การใช้ชื่อพระสูตร ชื่อ คัมภีร์ และอักษรย่อพระไตรปิฎกหลายระบบปะปนกัน; รูปแบบเชิงอรรถและบรรณานุกรมไม่เป็น

มาตรฐานเดียวกัน; แหล่งอ้างอิงออนไลน์บางรายการไม่มั่นคงหรือมีสถานะทางวิชาการจำกัด; และบางบทมีการแจกแจงรายละเอียดมากจนสับสนเชิงวิเคราะห์ ที่ถูกต้องนอกเหนือจากนี้ ชื่อภาษาอังกฤษบนต้นฉบับเดิมว่า *Buddhist Festival and Traditions* สมควรปรับเป็น *Buddhist Festivals and Traditions* เพื่อให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และสอดคล้องกับเนื้อหาที่กล่าวถึงเทศกาลหลายประเภท บทวิพากษ์จึงเสนอให้จัดทำคู่มือศัพท์ประจำเล่ม ตรวจสอบเชิงอรรถกับฉบับพระไตรปิฎกที่ระบุให้ชัดเจน ปรับบรรณานุกรมตามมาตรฐานเดียว และเพิ่มบทวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับสังคมพุทธวัฒนธรรมร่วมสมัย ทั้งนี้เมื่อปรับปรุงประเด็นดังกล่าวแล้วตำราเล่มนี้จะมีศักยภาพสูงในการเป็นตำรามาตรฐานภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยและเป็นสื่อเผยแพร่พุทธวัฒนธรรมไทยสู่สากล

คำสำคัญ: เทศกาลพระพุทธศาสนา; พิธีกรรม; ประเพณีไทย; การแปลภาษาอังกฤษ; ศาสนพิธี; พุทธวัฒนธรรม

Abstract

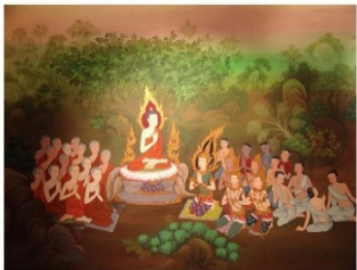
This review critically examines *Buddhist Festivals and Traditions*, the English translation of the Thai textbook for course 000 238 at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. It evaluates the volume in terms of Buddhist content, pedagogical organization, accuracy and consistency of English usage, transliteration of Pali and Thai terms, scriptural and scholarly documentation, and suitability for international students and general readers. The study employs critical content analysis, reading all ten English chapters in relation to the bibliographical and front-matter information of the Thai edition. Five evaluative criteria are applied: clarity of purpose, structural coherence, academic accuracy, translation quality, and practical usefulness.

The review finds three major strengths. First, the book offers an extensive and systematic account of Buddhist festivals, traditions, and rituals, moving from foundational concepts and historical developments to Thai social influence, regional diversity, ethical value, royal and state ceremonies, and the practical work of a religious master of ceremonies. Second, the newly added overview chapter gives readers from different cultural backgrounds an effective conceptual map of the volume. Third, the book has considerable applied value because it connects Buddhist teachings with family and community life, culture, education, economy, the environment, and the

actual performance of ceremonies. These strengths make it a useful teaching text and an important medium for the international dissemination of Thai Buddhist knowledge.

Nevertheless, several revisions are recommended. The terms *festival*, *tradition*, *ritual*, and *ceremony* are not always used consistently; titles of scriptures and abbreviations of the Tipitaka follow multiple systems; footnotes and bibliographical entries require a unified style; some online references are unstable or academically weak; and several chapters are more descriptive than analytical. The original English title, *Buddhist Festival and Traditions*, should also be corrected to *Buddhist Festivals and Traditions*. A book-wide glossary, a systematic verification of scriptural citations against explicitly identified editions, standardized references, and more comparative discussion of contemporary multicultural society would substantially improve the work. With these revisions, the volume has strong potential to become a standard English-language textbook of the university and a valuable resource for presenting Thai Buddhist culture to an international readership.

Keywords: Buddhist Festivals; Rituals; Thai Traditions; English translation; Religious Ceremonies; Buddhist Culture

รายละเอียดหนังสือ (Book Specifications)	 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University หลักสูตรปริญญาตรี วิชาเอกพระพุทธศาสนา ตำรา รหัสวิชา ๐๐๐ ๒๐๔ เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา Buddhist Festival and Traditions โครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชื่อหนังสือภาษาไทย: เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา	
ชื่อภาษาอังกฤษที่เสนอ: Buddhist Festivals and Tradition	
ผู้แต่ง: คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
บรรณาธิการฉบับภาษาไทย: รศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	
ฉบับภาษาไทย: พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๖	
จำนวนหน้า: ๓๕๐ หน้า	
ISBN: 978-616-300-860-2	
ผู้จัดพิมพ์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ฉบับที่ตีพิมพ์: ต้นฉบับแปลภาษาอังกฤษ ๑๐ บท	

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของหนังสือ

ตำรา “เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา” จัดทำขึ้นในโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อใช้เป็นตำราในกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาเนื้อหาของฉบับภาษาไทยเดิมประกอบด้วย ๙ บท ครอบคลุมทั้งความรู้พื้นฐาน ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม จริยธรรม พระราชพิธี รัฐพิธีและการปฏิบัติงานศาสนพิธี^๑ ต่อมาในปีงบประมาณ ๒๕๖๙ กองวิชาการสำนักงานอธิการบดีได้ดำเนินการแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาอังกฤษพร้อมเพิ่มบทนำภาพรวมเป็นบทที่ ๑ และเลื่อนบทเดิมเป็นบทที่ ๒-๑๐ เพื่อให้เหมาะกับนิสิตชาวต่างประเทศผู้สนใจทั่วไปและการกิจเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หมวดวิชาศึกษาทั่วไปกับกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยความสำคัญของการแปลตำราเล่มนี้มีได้อยู่เพียงการเปลี่ยนภาษาจากไทยเป็นอังกฤษ หากอยู่ที่การ “ถ่ายโอนโลกทัศน์” ซึ่งประกอบด้วยศัพท์บาลี แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ประเพณีท้องถิ่น ระบบราชสำนัก และมารยาทพิธีการที่มีบริบทเฉพาะ การแปลจึงต้องรักษาสอดคล้องกัน คือ ความถูกต้องต่อเนื้อหาเดิม ความเข้าใจได้สำหรับผู้อ่านนานาชาติ และความเป็นธรรมชาติของภาษาอังกฤษ หากเน้นความตรงตัวมากเกินไป ผู้อ่านอาจเข้าใจคำแต่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม แต่หากปรับให้เป็นสากลมากเกินไป ความหมายเฉพาะของพุทธวัฒนธรรมไทยอาจสูญหาย

๒. จุดยืนและเกณฑ์ของบทวิพากษ์

บทวิพากษ์นี้มีจุดยืนว่า Buddhist Festivals and Traditions เล่มนี้นั้นนับว่าเป็นตำราเรียนที่มีคุณค่าสูงในฐานะตำราภาษาอังกฤษเชิงบูรณาการและควรได้รับการเผยแพร่หลังผ่านการบรรณาธิการทางวิชาการและภาษารอบสุดท้ายอย่างเป็นระบบจุดแข็งของหนังสืออยู่ที่ความครอบคลุมและการเชื่อมทฤษฎีกับการปฏิบัติส่วนจุดที่ต้องปรับปรุงมิใช่แก่นสาระของหนังสือแต่เป็นความสม่าเสมอของศัพท์ระบบอ้างอิงลำดับ การนำเสนอและระดับการอธิบายบริบทแก่ผู้อ่านต่างชาติ

เกณฑ์ที่ใช้ประกอบด้วย (๑) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และกลุ่มผู้อ่าน (๒) ความเป็นเอกภาพระหว่างบท (๓) ความถูกต้องของหลักธรรม ประวัติศาสตร์ และข้อมูลพิธีกรรม (๔) ความเที่ยงตรงและความเป็นธรรมชาติของภาษาอังกฤษ (๕) ความตรวจสอบได้ของเชิงอรรถและบรรณานุกรม และ (๖) คุณค่าในการเรียนการสอน การวิจัย และการนำไปใช้จริง เกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการเขียนเชิงเหตุผลที่กำหนดให้งานวิชาการต้องมีจุดยืน มีหลักฐานค้ำยัน และพิจารณาข้อโต้แย้งอย่างเป็นธรรม^๒

^๑ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖), ส่วนหน้าและสารบัญ.

^๒ พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร (พรธนา), เขียนอย่างไรให้เหตุผล, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๑-๑๓, ๓๗-๓๙.

สรุปเนื้อหาโดยสังเขป

๑. โครงสร้างหนังสือและสาระสำคัญของแต่ละบท ฉบับแปลภาษาอังกฤษแบ่งเป็น ๑๐ บท โดยดำเนินจากกรอบภาพรวมไปสู่ฐานแนวคิด ประวัติศาสตร์ สังคม คุณค่า และทักษะปฏิบัติ ลำดับดังกล่าวมีลักษณะเป็น “วงกว้างสู่จุดปฏิบัติ” กล่าวคือ บทที่ ๑ วางแผนที่ทางความคิด บทที่ ๒-๔ ให้อาณัติและพัฒนาการ บทที่ ๕-๙ อธิบายการแสดงออกในสังคมไทย และบทที่ ๑๐ เปลี่ยนองค์ความรู้ให้เป็นสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน

บทที่ ๑ Introduction (Overview)

บทนำภาพรวมอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเทศกาล ประเพณี และพิธีกรรมกับองค์ประกอบด้านวัตถุประสงศ์ ขั้นตอน ผู้เข้าร่วม เวลา สถานที่ วัตถุ ผู้นำ และกิจกรรม พร้อมชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้รับประเพณีเดิมมาโดยไม่เปลี่ยนแปลง แต่ปรับทิศทางจากความบันเทิง การบูชา และการพึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติ ไปสู่การฝึกตน บุญ ปัญญา และการพัฒนามนุษย์^๓ บทนี้ทำหน้าที่เหมือนแผนที่นำทางทำให้ผู้อ่านเห็นว่าเรื่องพิธีกรรมไม่ใช่หัวข้อชายขอบ หากเป็นพื้นที่ที่หลักธรรมแสดงตัวในรูปแบบสังคมที่จับต้องได้

จุดเด่นคือการเชื่อมเนื้อหาทุกบทไว้ในกรอบแนวและน้ำเสียงเดียวกัน และอธิบายแก่ผู้อ่านต่างชาติว่าคุณค่าของพิธีมิได้อยู่ที่การรักษารูปแบบเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความสามารถในการนำเข้าสู่กระแสธรรมะ อย่างไรก็ดีตาม บทนี้ควรมีเชิงอรรถอ้างอิงถึงบทต้นทางหรือแหล่งวิชาการหลักในแต่ละประเด็นเพื่อให้ไม่เป็นเพียงบทสรุปที่กล่าวอย่างกว้าง ๆ

บทที่ ๒ Basic Knowledge of Buddhist Festivals and Rituals

บทที่ ๒ วางนิยาม ความเป็นมา องค์ประกอบ ประเภท ความสัมพันธ์ และคุณค่าของเทศกาลกับพิธีกรรม โดยเสนอว่าเทศกาลสัมพันธ์กับเวลา สถานที่ และกิจกรรมร่วมของชุมชน ส่วนพิธีกรรมเน้นกระบวนการที่มีลำดับและแบบแผน หนังสือจำแนกพิธีกรรมเป็นหลายกลุ่ม เช่น พิธีทางศาสนา พิธีตามความเชื่อ พิธีตามจารีต และพิธีเชิงวัฒนธรรม พร้อมอธิบายพิธีในวงจรชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย^๔

คุณค่าของบทนี้คือการให้ “พจนานุกรมแนวคิด” แก่ผู้อ่านก่อนเข้าสู่กรณีศึกษาแต่ความสัมพันธ์ของคำอังกฤษสี่คำ ได้แก่ *festival*, *tradition*, *ritual*, และ *ceremony* ยังต้องกำหนดให้ตายตัว เพราะในภาษาไทย “พิธีกรรม” กับ “ศาสนพิธี” อาจมีขอบเขตต่างกัน ขณะที่ *tradition* บางแห่งหมายถึง “ประเพณี” และบางแห่งถูกใช้แทนกิจกรรมพิธีเฉพาะ หากมีตารางศัพท์พร้อมคำนิยามและตัวอย่างจะช่วยลดความคลุมเครืออย่างมาก

^๓ Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, **Buddhist Festivals and Traditions**, English translation manuscript (2026), Chapter 1, “Introduction (Overview),” sections 1.2–1.9.

^๔ Ibid., Chapter 2, sections 2.2–2.7; Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), *Who Says Rituals Are Not Important?*, 6th ed. (Bangkok: Pim Suai, 2008), pp. 4–5.

บทที่ ๓ Festivals and Traditions in the Time of the Buddha

บทที่ ๓ ศึกษาเทศกาลและประเพณีในสมัยพุทธกาลจากพระไตรปิฎกและเอกสารประวัติศาสตร์อินเดีย โดยเปรียบเทียบบริบทพราหมณ์ ลัทธิร่วมสมัย ความเชื่อท้องถิ่น และแนวทางของพระพุทธศาสนา สารสำคัญคือพระพุทธเจ้าทรงปฏิรูปทั้ง “หลักความเชื่อ” และ “รูปแบบการแสดงออก” ของสังคม โดยลดการยอมจำนนต่ออำนาจเหนือธรรมชาติและเน้นศักยภาพของมนุษย์ เหตุผล ศีลธรรม และการปฏิบัติที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์^๔

บทนี้มีความเข้มข้นด้านแหล่งอ้างอิงเชิงปฐมภูมิ เพราะใช้พระวินัยและพระสูตรหลายแห่งในพระไตรปิฎก เช่น การอ้างพระวินัยมหาวรรค จุลวรรค ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย และขุททกนิกายแต่ระบบอักษรย่อมีทั้ง Vin.Maha., Vin.M., Vin.Cu., D.M., M.U., M.M. และ Kh.Dh. โดยยังมีได้แสดงบัญชีอักษรย่อหรือชื่อฉบับพระไตรปิฎกอย่างชัดเจนในตอนต้นเล่ม จึงเสี่ยงต่อความสับสน โดยเฉพาะเมื่อตัวเลขเล่ม/ชื่อ/หน้าของฉบับบาลีและฉบับไทยใช้ฐานต่างกัน^๖

บทที่ ๔ Festivals and Traditions after the Time of the Buddha

บทที่ ๔ อธิบายพัฒนาการหลังพุทธปรินิพพาน ตั้งแต่การบรรพชาอุปสมบท บทบาทพระสงฆ์ การสร้างพระพุทธรูปและสถูป วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเข้าพรรษา-ออกพรรษา ตักบาตรเทโว และอิทธิพลของเทศกาลอินเดียต่อไทย เนื้อหาเด่นคือการเชื่อมพระธรรมวินัยกับสถาบันและวัตถุทางวัฒนธรรม ทำให้เห็นว่าความทรงจำทางศาสนาถูกสืบทอดผ่านบุคคล เวลา สถานที่ และสัญลักษณ์อย่างไร^๗

ข้อดีคือความครอบคลุมและมีรายละเอียดใช้ประกอบการสอนได้จริง แต่บางช่วงรวบรวบข้อกำหนดคุณสมบัติ และรายการย่อยจำนวนมาก จนอาจบดบังแก่นวิเคราะห์ ควรเพิ่มย่อหน้าสังเคราะห์ท้ายหัวข้อว่าแต่ละพัฒนาการเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ ฆราวาส และสังคมอย่างไร และควรแยกให้ชัดเจนระหว่างข้อมูลพระไตรปิฎก กฎหมายคณะสงฆ์ไทย และขนบปฏิบัติร่วมสมัย

^๔ Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, **Buddhist Festivals and Traditions**, Chapter 3, sections 3.2–3.5.

^๖ ตัวอย่างการอ้างในบทที่ ๓ ได้แก่ Vin.Maha. (Pali) 4/19/17; Vin.M. (Thai) 4/19/27; Vin.Cu. (Thai) 7/317/79; D.M. (Thai) 4/27–28/99; M.U. (Thai) 14/376–382/304; M.M. (Thai) 13/22/11; และ Kh.Dh. (Thai) 25/41/234. การตรวจสอบความตรงกันจำเป็นต้องทราบชื่อฉบับและหลักการแบ่งเล่ม/ชื่อ/หน้าอย่างชัดเจน.

^๗ Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, **Buddhist Festivals and Traditions**, Chapter 4, sections 4.2–4.7; Vin.M. (Thai) 4/34/43; D.M. (Thai) 10/202/150.

บทที่ ๕ Festivals and Traditions in Thailand

บทที่ ๕ นำเสนอเทศกาลและประเพณีสำคัญในประเทศไทย เช่น สงกรานต์ สารท กลืน และลอยกระทง ตลอดจนพิธีมงคล-อวมงคลของประชาชนและประเพณีฝ่ายมหายาน เนื้อหาแสดงให้เห็นว่าพิธีเป็นสื่อกลางระหว่างความหวัง ความมั่นคงทางใจ ความสัมพันธ์ของชุมชน และหลักธรรม โดยพิธีจำนวนมากทำหน้าที่นำผู้เข้าร่วมเข้าสู่คุณค่าทางศีลธรรมแม้ผู้นั้นอาจยังไม่ตระหนักอย่างเป็นนามธรรม^๘

บทนี้เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านต่างชาติ เพราะให้ภาพความหลากหลายของพุทธศาสนาในไทย และมีจำกัดเฉพาะเถรวาท อย่างไรก็ตาม คำอธิบายเทศกาลควรเพิ่มข้อมูลร่วมสมัย เช่น การท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนรูปในสื่อดิจิทัล และความแตกต่างระหว่างพิธีที่รัฐส่งเสริมกับพิธีที่ชุมชนเป็นเจ้าของ เพื่อทำให้ภาพ “ประเพณีมีชีวิต” ชัดเจนขึ้น

บทที่ ๖ The Influence of Buddhist Festivals and Traditions on Thai Society

บทที่ ๖ วิเคราะห์อิทธิพลหกมิติ ได้แก่ ความเชื่อและจิตใจ วัฒนธรรมและประเพณี สังคมและการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา และสิ่งแวดล้อม จุดแข็งอยู่ที่การไม่มองพิธีในแง่บวกเพียงด้านเดียว แต่ยอมรับทั้งผลดีและผลเสีย พร้อมชี้ว่าพิธีสร้างระเบียบวินัย ความสามัคคี อัตลักษณ์ เศรษฐกิจชุมชน และพื้นที่ถ่ายทอดธรรมะได้ ขณะเดียวกัน การยึดรูปแบบโดยไม่เข้าใจสาระอาจทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ความเชื่อผิด หรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม^๙

บทนี้เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์ของทั้งเล่ม เพราะเปลี่ยนคำถามจาก “พิธีคืออะไร” เป็น “พิธีทำอะไรต่อสังคม” อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์อิทธิพลยังพึ่งคำอธิบายเชิงคุณภาพและเอกสารค่อนข้างเก่า หากเพิ่มข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม มูลค่าทางเศรษฐกิจ ปริมาณขยะ หรือผลสำรวจการรับรู้ของเยาวชน จะช่วยเพิ่มน้ำหนักข้อสรุป

บทที่ ๗ Important Festivals and Traditions in the Various Regions of Thailand

บทที่ ๗ จัดระบบมรดกวัฒนธรรมตามภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ เช่น เข้าอินทขิลหรืองานเข้า “กรรม” ดานก้วยสลา และยี่เป็ง; ภาคกลาง เช่น สารทไทย ตักบาตรเทโว และโยนบัว; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ผีตาโชน แห่ปราสาทผึ้ง และบุญผะเหวด; และภาคใต้ เช่น สารทเดือนสิบ ชิงเปรต และลากพระ เนื้อหาชี้ว่าประเพณีท้องถิ่นเป็นทั้งความทรงจำร่วม กลไกสร้างความสัมพันธ์ และพื้นที่ที่พระพุทธศาสนาผสมผสานกับสิ่งแวดล้อม ภาษา และความเชื่อเฉพาะถิ่น^{๑๐}

^๘ Ibid., Chapter 5, sections 5.2–5.4.

^๙ Ibid., Chapter 6, sections 6.2–6.7; Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), **Buddhist Economics**, (Bangkok: Sahadhammika, 1996), p. 60.

^{๑๐} Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, **Buddhist Festivals and Traditions**, Chapter 7, sections 7.2–7.5.

จุดเด่นคือการทำให้ “ประเทศไทย” ไม่ถูกนำเสนอเป็นวัฒนธรรมแบบมุมมองเดียวหรือก่อนเดียวแต่แสดงถึงความหลากหลายของวัฒนธรรม และช่วยให้ผู้อ่านนานาชาติเห็นพหุวัฒนธรรมภายในพุทธศาสนาในเมืองไทย ข้อควรปรับปรุงคือศัพท์ท้องถิ่นบางคำถูกถ่ายเสียงโดยไม่มีคำอธิบายสั้น ๆ ในจุดแรกที่ปรากฏ และการคัดเลือกตัวอย่างยังไม่มีเกณฑ์ชัดเจน ควรเพิ่มแผนที่ ตารางเดือนจัดงานให้ทันต่อกาลสมัย และคำอธิบายสถานะมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเสริมประโยชน์เชิงการเรียนรู้ด้วย

บทที่ ๘ The Importance and Ethical Value of Buddhist Festivals and Traditions

บทที่ ๘ ขยายความหมายของจริยธรรมและประเมินคุณค่าของเทศกาลผ่านหลักเหตุผลของทางปรัชญา กล่าวคือ ด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค ด้านภราดรภาพ ด้านสันติภาพ ด้านการพึ่งตนเอง ด้านศักยภาพมนุษย์ และมิติทางพระพุทธศาสนา เช่น ทางสายกลาง กฎแห่งกรรม กาลามสูตร โอวาทปาติโมกข์ และมรรคมีองค์แปด เป็นต้น โดยหนังสือยืนยันว่า ประเพณีเป็นประตูล้อมเข้าสู่ผู้มีศรัทธาเข้าสู่พระศาสนา แต่ถ้าวาดความเข้าใจ และการปฏิบัติสืบทอดประเพณีก็อาจเสื่อมและก่อโทษในภายหลังได้^{๑๑}

นี่คือบทที่สร้างมาตรฐานภายในสำหรับประเมินทุกพิธีในเล่ม กล่าวคือ รูปแบบไม่ควรถูกอนุรักษ์เพียงเพราะเก่า หากต้องพิจารณาว่าส่งเสริมปัญญา เมตตา ความรับผิดชอบ และการลดทุกข์หรือไม่อย่างไรก็ตาม รายการหลักธรรมจำนวนมากควรถูกจัดเป็นกรอบวิเคราะห์ที่กระชับ เช่น “คุณค่าต่อตนเอง–ต่อผู้อื่น–ต่อสังคม–ต่อสิ่งแวดล้อม” เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประเมินกรณีใหม่ได้

บทที่ ๙ Royal Ceremonies and State Ceremonies

บทที่ ๙ อธิบายความเป็นมา ความหมาย และความแตกต่างระหว่างพระราชพิธีกับรัฐพิธี โดยยกตัวอย่างพระราชพิธีในรัชกาลที่ ๑๐ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ ตลอดจนรัฐพิธีเปิดประชุมรัฐสภา ประเด็นสำคัญคือพระราชพิธีเป็นราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงกำหนดตามแบบโบราณราชประเพณี ส่วนรัฐพิธีเป็นพิธีที่รัฐบาลกำหนดและขอพระราชทานพระมหากษัตริย์ให้เสด็จฯ หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติหน้าที่แทน^{๑๒}

บทนี้มีคุณค่าต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ รัฐ และอัตลักษณ์ชาติ แต่เป็นหัวข้อที่ต้องการความแม่นยำสูง ภาษาอังกฤษควรรักษาระดับคำราชาศัพท์โดยไม่สร้างความหมายเกินต้นฉบับ และแหล่งอ้างอิงควรให้น้ำหนักแก่เอกสารราชการ หอจดหมายเหตุ และหน่วยงานรัฐมากกว่าเว็บไซต์ทั่วไป

^{๑๑} Ibid., Chapter 8, sections 8.2–8.4; Phra Dhammapitaka (Prayut Payutto), *Who Says Rituals Are Not Important?*, 2nd ed, (Bangkok: Kled Thai, 1994), 5.

^{๑๒} Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, *Buddhist Festivals and Traditions*, Chapter 9, sections 9.2–9.4; Ministry of Culture, *Royal Coronation Ceremony* (Bangkok: Rungsilp Printing, 2019), 42.

บทที่ ๑๐ Principles for Performing the Duties of a Religious Master of Ceremonies

บทสุดท้ายเปลี่ยนจากการอธิบายประวัติและคุณค่าไปสู่คู่มือปฏิบัติ โดยครอบคลุมประเภทและองค์ประกอบของศาสนพิธี ความหมาย คุณสมบัติ จรรยาบรรณ การเตรียมบุคลากร สถานที่ อุปกรณ์ เวลา กำหนดการ ภาษา การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การจัดโต๊ะหมู่บูชา และคำถามจากเครือข่ายศาสนพิธีกร^{๑๓}

บทนี้เป็นจุดเด่นเฉพาะของตำรา เพราะไม่หยุดที่ความรู้เชิงวัฒนธรรม แต่สร้างสมรรถนะวิชาชีพอย่างใดก็ตาม ความละเอียดของอุปกรณ์และขั้นตอนทำให้บทมีขนาดใหญ่ ควรแยก “หลักการ” ออกจาก “ภาคผนวกคู่มือ” และเพิ่มภาพแผนผังหรือรายการตรวจสอบสองภาษา เพื่อให้ใช้งานหน้างานได้สะดวก และลดความเสี่ยงจากการตีความข้อความยาว

บทวิพากษ์เชิงวิเคราะห์

๑. จุดแข็งด้านโครงสร้างและองค์ความรู้

๑.๑ ความครอบคลุมจากพระคัมภีร์สู่การปฏิบัติร่วมสมัย

ความโดดเด่นที่สุดของหนังสือคือการรวมระดับการศึกษาไว้ในเล่มเดียว ตั้งแต่ศัพท์และแนวคิด พระไตรปิฎก ประวัติศาสตร์หลังพุทธกาล ประเพณีที่สำคัญของชาติและท้องถิ่น คุณค่าทางจริยธรรม ไปจนถึงทักษะของผู้ประกอบพิธี หนังสือจำนวนมากเลือกอธิบายเพียงประวัติเทศกาลหรือคู่มือพิธีแล้วจบ แต่เล่มนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นสายสัมพันธ์ระหว่าง “ความหมาย-พัฒนาการ-สถาบันหลักทั้ง ๓ สถาบัน-คุณค่า-การปฏิบัติ” จึงเอื้อต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างยิ่ง

โครงสร้างใหม่ที่มีบทนำภาพรวมเป็นบทที่ ๑ ช่วยแก้ปัญหาของฉบับเดิมซึ่งเข้าสู่ค่านิยมและรายละเอียดทันทีสำหรับนิสิตชาวต่างประเทศ บทนำดังกล่าวมีความสำคัญมาก เพราะอธิบายล่วงหน้าว่า พิธีกรรมไทยมิใช่เพียงภาพสีสัน หากมีฐานทางหลักธรรม ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์เชิงสังคม การจัดลำดับนี้จึงควรรักษาไว้ เป็นการเกริ่นนำเข้าสู่เนื้อหาสาระ ทำให้หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจสำหรับผู้อ่านหรือผู้ศึกษาใหม่โดยเฉพาะชาวต่างประเทศที่ไม่รู้จักประเพณีไทย

๑.๒ การยอมรับความหลากหลายภายในพุทธวัฒนธรรมไทย

หนังสือมิได้ผูกพุทธศาสนาไทยไว้กับพิธีแบบส่วนกลางเท่านั้น แต่เปิดพื้นที่ให้ประเพณีภูมิภาค ความเชื่อท้องถิ่น มหายาน พระราชพิธี รัฐพิธี และพิธีของประชาชนอยู่ในกรอบเดียวกัน ความหลากหลาย

^{๑๓} Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, **Buddhist Festivals and Traditions**, Chapter 10, sections 10.2–10.9; Suwan Klinphonng et al., *Handbook for the Performance of Religious Ceremonies*, 3rd ed, (Bangkok: Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2009), 29–33.

ดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเห็นว่า “พุทธศาสนาที่ดำรงอยู่จริง” เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับชุมชน และพุทธบริษัทเข้าไว้ด้วยกันอย่างแยกจากกันไม่ได้ ซึ่งนั่นจะปฏิเสธการจำลองพิธีกรรม แบบเดียวทั่วประเทศ

อย่างไรก็ดี ความหลากหลายควรถูกอธิบายด้วยหลักไม่ตัดสินเร็ว หนังสือควรหลีกเลี่ยงการจัดลำดับว่าแบบส่วนกลางถูกต้องกว่าแบบท้องถิ่นโดยอัตโนมัติ และควรใช้เกณฑ์จากบทที่ ๘ คือ ความสอดคล้องกับหลักธรรม ประโยชน์ และการไม่ก่อโทษ เป็นฐานประเมินร่วม

๑.๓ การเชื่อมความรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้

ทุกบทมีวัตถุประสงค์ ขอบเขต สรุป คำถามอันทัน คำถามปรนัย และเอกสารอ้างอิง ลักษณะนี้เหมาะกับตำราในระบบมหาวิทยาลัยและช่วยให้ผู้สอนนำไปออกแบบกิจกรรมได้โดยตรง โดยเฉพาะบทที่ ๑๐ ซึ่งสามารถเปลี่ยนเป็นการฝึกสถานการณ์จำลองได้

อย่างไรก็ตาม คำถามท้ายบทส่วนใหญ่ยังเน้นการจำและอธิบาย ควรเพิ่มคำถามระดับวิเคราะห์และประยุกต์ เช่น ให้ผู้เรียนประเมินเทศกาลหนึ่งตามกรอบจริยธรรม ออกแบบพิธีที่ลดขยะ เปรียบเทียบพิธีในสองภูมิภาค หรือแก้สถานการณ์ผิดพลาดของศาสนพิธีกร เพื่อให้ผลลัพธ์การเรียนรู้สอดคล้องกับการคิดขั้นสูง

๒. คุณภาพของการแปลและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

๒.๑ ความถูกต้องของชื่อหนังสือและคำหลัก

ชื่อที่ปรากฏในฉบับภาษาไทยเดิมว่า *Buddhist Festival and Traditions* มีปัญหาเรื่องพจน์ เพราะ *festival* เป็นเอกพจน์ ขณะที่ *traditions* เป็นพหูพจน์และเนื้อหากล่าวถึงเทศกาลจำนวนมาก ชื่อที่เหมาะสมคือ *Buddhist Festivals and Traditions* หรือหากต้องการสะท้อนคำ “พิธีกรรม” อย่างตรงกว่า อาจใช้ *Buddhist Festivals, Traditions, and Rituals* แต่ควรเลือกชื่อเดียวและใช้สม่ำเสมอทั้งปก หน้าลิขสิทธิ์ สารบัญ หัวกระดาษ และการอ้างอิง

คำว่า “ประเพณี” ควรใช้ *tradition* เมื่อหมายถึงสิ่งที่สืบทอดในชุมชน ส่วน “พิธีกรรม” ควรใช้ *ritual* เมื่อเน้นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ตามแบบแผน และ “ศาสนพิธี” อาจใช้ *religious ceremony* เมื่อต้องการเน้นกิจกรรมที่มีลำดับพิธีอย่างเป็นทางการ คำว่า *festival* ควรสงวนสำหรับกิจกรรมที่สัมพันธ์กับช่วงเวลา การรวมหมู่ และการเฉลิมฉลอง การกำหนดเช่นนี้จะทำให้ความแตกต่างที่บทที่ ๒ พยายามอธิบายปรากฏชัดในภาษาอังกฤษ

๒.๒ การถ่ายทอดเฉพาะและชื่อประเพณีท้องถิ่น

ศัพท์อย่าง *Magha Puja, Visakha Puja, Asalha Puja, Kathina, Vassa*, และ *Tipitaka* เป็นที่รู้จักในวงวิชาการพุทธศาสนาและควรใช้ระบบอักษรโรมันเดียวกันทั้งเล่ม ส่วนคำศัพท์ท้องถิ่น เช่น *Tan Kuai Salak, Yi Peng, Bun Pha Wet, Sarat Duean Sip*, และ *Lak Phra/Chak Phra* ควรรักษา

ชื่อเฉพาะไว้ แต่ต้องให้คำอธิบายอังกฤษในการปรากฏครั้งแรก เช่น ลักษณะพิธี พื้นที่ และช่วงเวลาจัดงาน การใช้เครื่องหมายกำกับเสียงบาลีควรตัดสินใจให้ชัดว่าจะใช้รูปวิชาการ เช่น *Dhamma, Vinaya, Saṅgha, paṭṭhā* หรือรูปอ่านง่าย เช่น *Sangha, panna* หรืออาจใช้วิธีการผสมสองระบบในหน้าเดียวทำให้ผู้อ่านไม่ทราบถึงความต่างเกิดจากความหมายหรือเพียงวิธีเขียน บทวิพากษ์เสนอให้ใช้ระบบ Pali Text Society สำหรับศัพท์วิชาการในเนื้อหา และมีรูปไม่มีเครื่องหมายกำกับในดัชนีค้นคำ

๒.๓ ความเป็นธรรมชาติของสำนวนอังกฤษ

โดยรวมภาษาอังกฤษสื่อสารสาระได้และรักษาลำดับต้นฉบับดี แต่บางประโยคยังคงโครงสร้างภาษาไทย เช่น การเรียงประโยคยาว การใช้ “in terms of” ซ้ำหลายครั้ง การใช้คำนามนามธรรมต่อเนื่อง และการแจกแจงหัวข้อที่ขาดประโยคเชื่อม ผู้อ่านต่างชาติอาจเข้าใจแต่รู้สึกว่าการเป็น “translated English” มากกว่า “English academic prose”

การบรรณาธิการรอบสุดท้ายควรแบ่งประโยคยาว ลดการแปลคำเชื่อมแบบตรงตัว เพิ่มประโยคหัวข้อและประโยคสรุปในแต่ละย่อหน้า และตรวจความสอดคล้องของกาล คำนำหน้านาม พหูพจน์ และตัวพิมพ์ใหญ่ โดยไม่เปลี่ยนสาระเดิม การปรับเช่นนี้จะเพิ่มความสับสนโดยไม่ทำให้เสียของต้นฉบับสูญเสีย

๓. ความน่าเชื่อถือของการอ้างอิงและเชิงอรรถ

๓.๑ จุดแข็งของฐานเอกสาร

หนังสือ ใช้ แหล่ง ข้อมูลหลายประเภท ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา พจนานุกรม ผลงานพระธรรมปิฎก/พระพรหมคุณาภรณ์ หนังสือด้านศาสนา วัฒนธรรม และพิธีการ งานวิจัย เอกสารราชการ กฎหมายเถรสมาคม และสื่อออนไลน์ ความหลากหลายนี้เหมาะกับหัวข้อที่เชื่อมคัมภีร์ ประวัติศาสตร์ และการปฏิบัติ

การอ้างพระไตรปิฎกโดยระบุเล่ม/ข้อ/หน้าเป็นจุดแข็ง เพราะเปิดโอกาสให้ตรวจสอบได้ แต่ต้องระบุฉบับให้ชัดเจน หนังสือบางแห่งระบุ *Mahachula Tipitaka Edition, B.E. 2500* ขณะที่บริบทอื่นดูเหมือนใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ความต่างนี้สำคัญ เพราะเลขหน้ามีอาจใช้แทนกันได้^{๑๔}

^{๑๔} ตัวอย่างความต่างของฉบับปรากฏในบทที่ ๘ ซึ่งระบุ “Mahachula Tipitaka Edition, B.E. 2500” ในบางเชิงอรรถ ขณะที่บรรณานุกรมหลักของโครงการมักใช้ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ การระบุฉบับให้แน่นอนจึงเป็นเงื่อนไขของการตรวจสอบเลขหน้า.**

๓.๒ ปัญหาความไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

รูปแบบเชิงอรรถมีความต่างระหว่างบทอย่างเห็นได้ชัด บางบทใช้ชื่อผู้แต่ง-ชื่อหนังสือ-สถานที่-สำนักพิมพ์-ปี-หน้าอย่างครบถ้วน บางบทใช้ชื่อย่อหรือ “Ibid.” บางบทใส่ปีพุทธศักราชพร้อมคริสต์ศักราช บางบทใช้เฉพาะ URL และวันที่เข้าถึง นอกจากนี้ การใช้ตัวหนาและตัวเอียงในชื่อหนังสือยังไม่สม่ำเสมอ

ควรกำหนดคู่มืออ้างอิงแบบเดียว เช่น Chicago Notes and Bibliography ที่ปรับใช้กับเอกสารไทยและพระไตรปิฎก พร้อมกำหนดรูปการอ้างอิงครั้งแรกและครั้งต่อมา การสะกดชื่อผู้แต่งไทยเป็นอักษรโรมัน การแปลงปี พ.ศ.-ค.ศ. และการระบุวันเข้าถึงเว็บไซต์ วิธีนี้จะลดความรู้สึกว่าหนังสือเป็นการรวมต้นฉบับหลายบทโดยยังไม่ผ่านการกลั่น

๓.๓ คุณภาพและความมั่นคงของแหล่งอ้างอิงออนไลน์

แหล่งออนไลน์บางรายการมาจากหน่วยงานรัฐหรือมหาวิทยาลัยซึ่งเหมาะสม แต่บางรายการเป็น Wikipedia ลิงก์ย่อ เว็บไซต์ข่าว หรือเว็บไซต์ทั่วไปที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ สำหรับข้อมูลพื้นฐานที่มีเอกสารวิชาการหรือเอกสารราชการรองรับ ควรใช้อ้างอิงที่มั่นคงกว่า และเก็บ URL เต็มพร้อมวันที่เข้าถึง แหล่งออนไลน์ไม่จำเป็นต้องตัดออกทั้งหมด เพราะข้อมูลพิธีกรรมสมัยเปลี่ยนแปลงเร็ว แต่ควรจัดลำดับความน่าเชื่อถือและใช้เพื่อเสริม ไม่ใช่แทนแหล่งหลัก

๔. ความสอดคล้องภายในและความสมดุลของเนื้อหา

๔.๑ ความซ้ำระหว่างบท

หัวข้อสังกรณต์ สารท กลุณ ลอยกระทง วันสำคัญ และคุณค่าทางจริยธรรมปรากฏในหลายบท ซึ่งเป็นธรรมชาติของตำราแบบบูรณาการ แต่บางส่วนเล่าเนื้อหาเดิมซ้ำโดยมิได้เปลี่ยนมุมวิเคราะห์ ควรใช้การอ้างข้ามบท เช่น บทที่ ๕ อธิบายประวัติและขั้นตอน บทที่ ๖ วิเคราะห์อิทธิพล และบทที่ ๘ ประเมินคุณค่าทางจริยธรรม โดยไม่ต้องเล่าความเป็นมาเต็มรูปซ้ำทุกครั้ง

การอ้างข้ามบทจะช่วยให้แต่ละบทมีบทบาทจำเพาะ ลดความยาว และทำให้ผู้อ่านเห็นการพัฒนาของข้อถกเถียง มิใช่เพียงการสะสมข้อมูล

๔.๒ ความสมดุลระหว่างการพรรณนากับการวิเคราะห์

บทที่ ๔, ๕, ๗, ๙ และ ๑๐ มีข้อมูลรายละเอียดจำนวนมาก ซึ่งมีประโยชน์เชิงอ้างอิง แต่เมื่อเทียบกับบทที่ ๖ และ ๘ ซึ่งมีกรอบวิเคราะห์ชัด บางช่วงของเล่มยังมีลักษณะสารานุกรมมากกว่าตำราเชิงวิพากษ์ การเพิ่มคำถามนำ เช่น “พิธีนี้เปลี่ยนแปลงอย่างไร” “ใครเป็นผู้กำหนดความถูกต้อง” “คุณค่าใดได้รับการส่งเสริม และใครอาจถูกกีดกัน” จะช่วยเพิ่มความลึก

๔.๓ มิติร่วมสมัยที่ควรเพิ่ม

หนังสือควรเพิ่มการวิเคราะห์อย่างน้อยสี่ประเด็น ได้แก่ (๑) การทำให้เทศกาลเป็นสินค้า และการท่องเที่ยว (๒) ความยั่งยืนและขยะจากกิจกรรมขนาดใหญ่ (๓) การมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และชุมชนพหุศาสนา และ (๔) การเปลี่ยนพิธีสู่พื้นที่ออนไลน์หรือแบบผสมหลังประสบการณ์โรคระบาด ประเด็นเหล่านี้จะทำให้ตำราเชื่อมอดีตกับความท้าทายปัจจุบันอย่างแท้จริง

๕. ประเด็นที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

๕.๑ ประเด็นที่เห็นด้วย

ประการแรก บทวิพากษ์เห็นด้วยกับจุดยืนว่า พิธีกรรมมีความสำคัญเมื่อทำหน้าที่นำคนเข้าสู่ธรรมะ มิใช่เมื่อกลายเป็นเป้าหมายในตัวเอง แนวคิดนี้ช่วยรักษาสมดุลระหว่างผู้ที่ปฏิเสธพิธีทั้งหมดกับผู้ที่ยึดพิธีโดยไม่ถามถึงความหมาย

ประการที่สอง เห็นด้วยกับการมองคุณค่าของพิธีในหลายมิติ ไม่ลดทอนเหลือเรื่องศรัทธาส่วนบุคคล เพราะพิธีเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ การเรียนรู้ เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ประการที่สาม เห็นด้วยกับการให้ความสำคัญแก่ศาสนพิธีกรในฐานะผู้ใช้ทั้งความรู้ จริยธรรม ภาษา และการจัดการ บทที่ ๑๐ แสดงให้เห็นว่าความถูกต้องของพิธีมิได้เกิดจากการจำบทพูดเท่านั้น แต่ขึ้นกับการเตรียมงาน การตัดสินใจ และความเคารพต่อผู้เข้าร่วม

๕.๒ ประเด็นที่ไม่เห็นด้วยหรือควรระมัดระวัง

ประการแรก การกล่าวว่าพระพุทธศาสนามีลักษณะ “scientific” ควรอธิบายอย่างระมัดระวัง การตรวจสอบด้วยเหตุผลและประสบการณ์เป็นคุณลักษณะสำคัญ แต่ไม่ควรทำให้หลักธรรมทุกประการถูกเข้าใจว่าเทียบเท่าวิธีวิทยาวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ควรใช้ถ้อยคำว่า “open to rational examination” หรือ “compatible with critical inquiry” จะเที่ยงตรงกว่า

ประการที่สอง การเชื่อมพิธีกับความสามัคคีและอัตลักษณ์ชาติเป็นข้อเสนอที่มีน้ำหนัก แต่พิธีอาจทั้งรวมและแบ่งผู้คนได้ ขึ้นกับว่าใครมีสิทธิกำหนดรูปแบบ ใครเข้าถึงทรัพยากร และความแตกต่างทางศาสนาหรือชาติพันธุ์ได้รับการเคารพเพียงใด ตำราควรเปิดพื้นที่ให้ประเด็นนี้

ประการที่สาม การอนุรักษ์ไม่ควรหมายถึงการตรึงรูปแบบ หากควรหมายถึงการรักษาคุณค่าหลักพร้อมเปิดโอกาสให้ชุมชนปรับรายละเอียดตามสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี และจริยธรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะการลดความฟุ่มเฟือยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้ใหม่และคุณค่าของฉบับแปลภาษาอังกฤษ

๑. การสร้างกรอบ “พุทธพิธีกรรมศึกษาแบบหลายระดับ”

เมื่ออ่านทั้งเล่มร่วมกัน สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เป็นกรอบระดับ ได้แก่ (๑) ระดับคัมภีร์และหลักธรรม (๒) ระดับประวัติศาสตร์และสถาบัน (๓) ระดับแบบแผนพิธี (๔) ระดับชุมชนและภูมิภาค (๕) ระดับผลกระทบทางสังคมและจริยธรรม และ (๖) ระดับสมรรถนะผู้ปฏิบัติงาน กรอบนี้ช่วยให้การศึกษาเทศกาลไม่หยุดที่คำถามว่า “ทำอะไร” แต่รวมถึง “มาจากไหน” “หมายความว่าอะไร” “ส่งผลต่อใคร” และ “ควรปรับอย่างไร”

๒. การทำหน้าที่เป็นสะพานระหว่างพุทธศาสนศึกษาและไทยศึกษา

ตำราเล่มนี้มีใช้เพียงหนังสือศาสนพิธี และมีใช้เพียงหนังสือวัฒนธรรมไทย แต่ทำหน้าที่เชื่อมสองสาขาเข้าด้วยกัน ผู้อ่านพุทธศาสนศึกษาได้เห็นการแสดงตัวของหลักธรรมในชีวิตจริง ส่วนผู้อ่านไทยศึกษาได้เห็นว่ารูปแบบวัฒนธรรมมีฐานความหมายและข้อถกเถียงทางจริยธรรม การแปลเป็นอังกฤษทำให้สะพานดังกล่าวขยายไปสู่การเรียนการสอนนานาชาติ

๓. คุณค่าเชิงการทูตวัฒนธรรมและการประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย

ฉบับภาษาอังกฤษสามารถใช้ในหลักสูตรนานาชาติ โครงการแลกเปลี่ยน การอบรมพระธรรมทูต การต้อนรับนักวิชาการต่างประเทศ และการเผยแพร่ความรู้ของมหาวิทยาลัยได้ โดยควรนำเสนอในฐานะ “ตำราที่อธิบายความหลากหลายและเหตุผลของพุทธวัฒนธรรมไทย” มีใช้เพียงคู่มือปฏิบัติ เมื่อใช้ควบคู่กับสื่อภาพ แผนที่ คลิปพิธี และอภิธานศัพท์ จะเพิ่มประสิทธิผลอย่างมาก

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงฉบับสมบูรณ์

๑. ข้อเสนอแนะด้านบรรณาธิการและภาษา

๑) ใช้ชื่อ Buddhist Festivals and Traditions ให้ตรงกันทั้งเล่ม หรือพิจารณา Buddhist Festivals, Traditions, and Rituals หากต้องการสะท้อนขอบเขตครบถ้วน

๒) จัดทำ style sheet ระบุคำหลัก การใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ พหูพจน์ การสะกดชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ และศัพท์ราชาศัพท์

๓) จัดทำอภิธานศัพท์ไทย-บาลี-อังกฤษ พร้อมคำจำกัดความและการออกเสียง

๔) ให้เจ้าของภาษาและผู้เชี่ยวชาญพุทธศาสนาตรวจร่วมกัน เพื่อรักษาทั้งความเป็นธรรมชาติและถูกต้อง

๕) ตรวจลำดับเลขบท หัวข้อ รูป ตาราง คำถาม และการอ้างอิงข้ามบทหลังการเพิ่มบท Overview

๒. ข้อเสนอแนะด้านเชิงอรรถและบรรณานุกรม

- ๑) กำหนดมาตรฐานเชิงอรรถเดี่ยวทั้งเล่มและจัดบรรณานุกรมรวมท้ายเล่ม
- ๒) แสดง “บัญชีอักษรย่อคัมภีร์” ตรวจสอบย่อคัมภีร์ เลขเล่ม เลขข้อ เลขหน้า ฉบับพระไตรปิฎก และความสัมพันธ์กับข้อความที่อ้าง เช่น อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาริชาตปิฎก ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙
- ๓) ตรวจสอบพระไตรปิฎกทุกจุดกับฉบับที่ระบุจริง ไม่อนุমানจากเลขหน้า และอ้างอิงให้ถูกต้อง
- ๔) แทนลิงก์ย่อและเว็บไซต์ทั่วไปด้วยแหล่งราชการ มหาวิทยาลัย ฉบับพิมพ์ หรือ DOI/URL การกรณีนี้อยู่
- ๕) ระบุผู้แปลหรือคณะผู้แปล บรรณาธิการภาษาอังกฤษ และปีของฉบับแปลในหน้าลิขสิทธิ์ เพื่อให้อ้างอิงได้ถูกต้องต่อไป

๓. ข้อเสนอแนะด้านการเรียนการสอน

- ๑) เพิ่มกรณีศึกษาเปรียบเทียบไทยกับประเทศพุทธอื่น
- ๒) เพิ่มกิจกรรมภาคสนาม การสัมภาษณ์ชุมชน และการสังเกตพิธีอย่างมีจริยธรรม
- ๓) เปลี่ยนคำถามบางส่วนจากการจำเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์
- ๔) เพิ่ม QR code เชื่อมสื่อภาพหรือวิดีโอที่มหาวิทยาลัยดูแลเอง
- ๕) จัดทำคู่มือผู้สอนและเฉลยคำถามแยกต่างหาก เพื่อไม่ให้ตำราหลักหนาแน่นเกินไป
- ๖) สามารถจัดทำตำรารายวิชานี้ เป็นรูปแบบ E – Book

๔. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยต่อยอด

ตำราเปิดประเด็นวิจัยหลายแนว เช่น การรับรู้ของนิสิตต่างชาติต่อพิธีไทย ประสิทธิภาพของตำราสองภาษา การเปลี่ยนแปลงเทศกาลภายใต้อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การจัดพิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บทบาทสตรีและเยาวชน ความครอบคลุมของผู้พิการ และการใช้สื่อดิจิทัลในศาสนพิธี งานวิจัยเหล่านี้จะช่วยทำให้ฉบับปรับปรุงในอนาคตตั้งอยู่บนข้อมูลร่วมสมัยมากขึ้น

บทสรุป

เมื่อประเมินตามเกณฑ์ด้านจุดมุ่งหมาย รูปแบบโครงสร้าง ตลอดจนความถูกต้อง คุณภาพการแปล การอ้างอิง และการนำไปใช้ บทวิพากษ์เห็นว่า *Buddhist Festivals and Traditions* เป็นตำราที่มีฐานสารที่ครอบคลุมและมีเอกลักษณ์ชัดเจนจุดแข็งสำคัญคือการนำผู้อ่านเดินทางจากคัมภีร์หรือรูปแบบประเพณีวัฒนธรรมที่มีความสำคัญศักดิ์สิทธิ์และแนวคิดนั้นนำไปสู่เรื่องราวในประวัติศาสตร์, ด้านสังคม, ด้านภูมิภาค, ด้านจริยธรรม, และสถาบันหลักทั้ง ๓ สถาบันของประเทศและการปฏิบัติจริง ฉบับแปลภาษาอังกฤษจึงมีใช้เพียงสำเนาของตำราของไทยแต่เป็นโอกาสสร้างพื้นที่ร่วมระหว่างพุทธศาสนาไทยกับโลกวิชาการนานาชาติที่มีความกว้างขวางขึ้นตามลำดับ ก็คิดว่าตำราทางวิชาการ ๑ เล่มที่คณาจารย์

ของมหาวิทยาลัยแต่งเรียบเรียงไว้ก็ดี แต่วันนี้ถูกแปล เรียบเรียงให้เป็นภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลที่ชนชาติ ประเทศใด ๆ ก็สามารถเข้าถึงเนื้อหาสาระ และการปฏิบัติได้ทุกระดับจริง ๆ จึงนับว่าตำราฉบับแปลเล่มนี้จะเป็นคู่มือการต่อมหาวิทยาลัยกว้างขวางขึ้นมากเพียงใด

ทั้งนี้ จุดที่ต้องปรับปรุงส่วนใหญ่อยู่ในระดับบรรณาธิการ ได้แก่ ความสม่ำเสมอของคำศัพท์ สำนวน อังกฤษ ระบบถ่ายศัพท์ อักษรย่อ คัมภีร์ เชิงอรรถ บรรณานุกรม และการลดความซ้ำ หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ หนังสือจะสามารถทำหน้าที่พร้อมกันสามบทบาท คือ ตำราพื้นฐานสำหรับนิสิตนานาชาติ หนังสืออ้างอิงสำหรับผู้ปฏิบัติงานศาสนพิธี และสื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จุดยืนสุดท้ายของบทวิพากษ์จึงมิใช่การปฏิเสธตำราเพราะข้อบกพร่อง แต่เป็นการสนับสนุนให้เผยแพร่หลังการปรับแก้เชิงระบบ หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าทั้งด้านวิชาการ วัฒนธรรม จริยธรรม และการใช้งานจริง โดยเฉพาะในยุคที่พิธีกรรมถูกตั้งคำถามจากทั้งความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไป เพราะฉะนั้น ตำราที่ดีควรจะได้ช่วยให้ผู้อ่านไม่เฉพาะเพียง “ทำพิธีได้ถูกต้องเหมาะสม” แต่เข้าใจด้วยเหตุและผลว่าเหตุใดจึงทำพิธี พิธีกรรมนั้นส่งผลต่อใคร และจะรักษาแก่นธรรมไว้ท่ามกลางรูปแบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างไร ท้ายนี้ผู้วิพากษ์จึงขออำนวยการให้คณะผู้บริหาร คณะทำงานแปลตำราเล่มนี้และเล่มอื่น ๆ จงประสบความสำเร็จในการดำเนินการทุกส่วน สำเร็จเป็นรูปเล่มที่มีความสวยงามต่อไป

บรรณานุกรม

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

Faculty Members of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. **Buddhist Festivals and Traditions**. English translation manuscript, Chapters 1–10. Academic Division, Office of the President, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2026.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร (พรรณา). **เขียนอย่างไรให้มีเหตุผล**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **ใครว่าจริยธรรมไม่สำคัญ และงานว่าด้วยพิธีกรรมตามรายการอ้างอิงในต้นฉบับ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ที่ปรากฏในแต่ละฉบับ.

Royal Institute. Dictionary of the Royal Institute B.E. 2554. 2nd ed. Bangkok: Nanmee-books Publications, 2013.